

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9

CEVAP ANAHTARI

1. TEMA
SÖZÜN İNCELİĞİ
OKUMA

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

OKUMA

TDE2.1. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde okumayı yönetebilme

- a) TDE2.1.1. İnceler ve görüş oluşturur.
- b) TDE2.1.2. Seçim yapar.

TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme

- a) TDE2.2.1. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerden hareketle edebiyatın güzel sanatlarla ve diğer disiplinlerle ilişkisini ön bilgileriyle bağlantı kurarak belirler.
- b) TDE2.2.2. “Sözün İnceliği” temasında başlık ve görsellerden hareketle metnin yazılış amacını tahmin ederek ele alınan metinlerdeki açık ve örtük iletiyi belirler.
- c) TDE2.2.3. Metin öncesi tahminleriyle okuma içeriğini ve okuduğu metinleri taşıdıkları estetik değer, dil kullanımı vb. açılardan karşılaştırır.
- ç) TDE2.2.4. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerden hareketle edebiyata ilişkin estetik, imge, sembol, hayal gücü, çağrışım vb. kavramları açıklayarak metnin konusunu, temasını, yardımcı ve ana düşüncesini, söz sanatlarını ve metin ile yazar arasındaki ilişkiyi belirleyerek çıkarım yapar.
- d) TDE2.2.5. Söz sanatlarının metni zenginleştirmek ve etkileyici hâle getirmek için üstlendiği rolü fark eder ve metindeki gerçek-kurgu, öznel-nesnel ifadeleri ayırt ederek metinleri sınıflandırır.

ŞİİR

Okuma Öncesi

1. Şiir kelimesinin sizde uyandırdığı çağrışımları 1 dakika içinde, aşağıdaki boşluklara örnekteki gibi yazınız.

Şiir duygu.....
Şiir
Şiir
Şiir
Şiir
Şiir
Şiir
Şiir
Şiir
Şiir

2. a) Yandaki karekodu okutarak *Yalnızlık Şiiri* adlı şiiri dinleyiniz.

- b) *Yalnızlık Şiiri* adlı şiirin sizde uyandırdığı çağrışımları söyleyiniz.

- c) Aşağıdaki parçayı okuyunuz.

YALNIZLIK KAVRAMI VE YALNIZLIĞIN SAĞLIKLI YAŞAM ÜZERİNE ETKİLERİ

Yalnızlık; her bireyin yaşamı boyunca karşılaşılabileceği ortak bir duygudur. Modern dünyada, gelişen teknoloji ile birlikte bireylerin hayatında hızla yerini alan telefon, bilgisayar, internet kullanımı sonucu insanların yalnızlığı artmaktadır. Bu durum yalnızlığın artması sonucu bireylerin teknolojiye yönelmeleri şeklinde de görülebilmektedir. Artık yüz yüze iletişim yerini mesajlaşmalara, karşılıklı sohbetler yerini sanal paylaşımlara bırakmıştır. Tüm bunlar giderek birbirinden uzaklaşan ve bu uzaklığın farkında olmayan bir topluma zemin hazırlamaktadır. Yalnızlık duygusunun oluşumunda pek çok faktör etkili olabildiği gibi, bireylerin gelişim dönemleri de bu faktörler arasındadır.

- ç) *Yalnızlık Şiiri* adlı şiiri dinlerken hissettiğiniz duyguları *Yalnızlık Kavramı ve Yalnızlığın Sağlıklı Yaşam Üzerine Etkileri* adlı parçayı okurken hissettiniz mi? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle yazınız.

3. a) *Memleket İsterim* adlı bir şiirin içeriğini, başlığından ve aşağıdaki görselden hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi söyleyiniz.

- b) Şiiri okuduktan sonra bu tahminlerinizi şiirin içeriğiyle karşılaştırarak örtüşen yönleri söyleyiniz.

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Okuma Sırası

Aşağıda verilen *Memleket İsterim* adlı şiiri okuyunuz.

MEMLEKET İSTERİM

Memleket isterim

Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;

Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim

Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;

Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim

Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;

Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim

Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;

Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

Cahit Sıtkı Tarancı

Okuma Sonrası

1. Okuduğunuz *Memleket İsterim* adlı şiirde geçen “istemek, zengin ve sevmek” kelimelerinin sözlük anlamlarından bazıları verilmiştir. Dizelerin bağlamından hareketle bu kelimelerin şiirde hangi anlamda kullanıldığını belirleyip aşağıdaki tabloda sözlük anlamlarının karşısında yer alan kutucuklara “X” ile işaretleyiniz.

Kelime	Sözlük Anlamı	Şiirde Geçtiği Dize
istemek	1. Bir şeyin kendisine verilmesini söylemek.	Memleket isterim
	2. Kendi için veya başkası için bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini arzu etmek.	
	3. Görmek istediğini bildirmek.	
	4. Gerekli olmak.	
zengin	1. Parası, malı çok olan; varlıklı, yokluksuz, variyetli, fakir, yoksul karşıtı.	Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
	2. Yararlı veya kendisinden beklenen, istenilen nitelikleri çok olan.	
	3. Verimi yüksek olan.	
	4. Gösterişi olan.	
	5. Çok, bol.	
sevmek	1. Birine sevgiyle bağlanmak; gönül vermek.	Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
	2. Çok hoşlanmak.	
	3. Yerini, şartlarını uygun bulmak.	

2. Şair, “memleket” kelimesini şiirde sadece coğrafi bir yer olarak değil aynı zamanda özlemini duyduğu huzurlu, güvenli ve mutlu bir yaşamın sembolü olarak kullanmıştır. Memleket, şair için sadece doğduğu topraklar değil aynı zamanda ideallerinin ve hayallerinin yansımasıdır.

- a) Bu bilgidan hareketle siz de *Memleket İsterim* adlı şiirden sembolik değer taşıyan ve çağrışımlı güçlü olan kelimelere örnekler yazınız.

Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı, kuşlar, çiçekler, diyar, dert, hasret, yaşamak, sevmek, gönül

- b) Yazdığınız kelimelerin sembolik değer ve çağrışımlarına yönelik düşüncelerinizi söyleyiniz.

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

3. Melih Cevdet Anday'ın *Tohum* adlı şiirinden alınan aşağıdaki dizelerde geçen “dört nala, ilk yaz, aşağıdan” sözlerinin güncel yazım şekillerini *TDK Güncel Türkçe Sözlük*'ten kontrol ediniz. Bu sözlerin şiirin aslındaki yazımı ile güncel yazımı arasındaki farklılığın gerekçesini söyleyiniz.

Dört nala haberci ilk yazdan
Aşağıdan inceden beyazdan
Dumanı tüten sıcak tohum
Dolan kara toprağı dolan
Ulaş yeryüzüne ak tohum

“Dört nala, ilk yaz, aşağıdan” sözlerinin güncel yazım şekilleri “dört-nala, ilkyaz, aşağıdan” biçimindedir. Bu sözlerin, şiirin aslındaki yazımı ile güncel yazımı arasındaki farklılığın gerekçesi şiirin yazıldığı dönemdeki yazım kuralları ile güncel yazım kuralları arasındaki farklılık ya da şairin üslubu olabilir.

4. Türk Dil Kurumunun genel ağ sayfasından virgül (,) ve noktalı virgülün (;) kullanım alanlarını inceleyiniz. *Memleket İsterim* adlı şiirde kullanılan virgül ve noktalı virgüllerin kullanımını, yaptığınız inceleme doğrultusunda değerlendiriniz.

Memleket İsterim adlı şiirde geçen “Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;” dizesindeki virgülün kullanımı, TDK'nin genel ağ sayfasında virgülün kullanım alanlarıyla ilgili verilen bilgilerle çelişmektedir. Diğer virgüller güncel kullanımla uyumludur.

“Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;” dizesindeki noktalı virgülün kullanımı, TDK'nin genel ağ sayfasındaki noktalı virgüllerin kullanım alanlarından herhangi biriyle örtüşmemektedir.

5. *Memleket İsterim* adlı şiirin size neler hissettirdiğini söyleyiniz.

6. *Memleket İsterim* adlı şiire hâkim olan duyguyu yazınız.

Bu şiire hâkim olan duygu, özlem ve ideal bir yurt düşüncesidir. Şair, yaşadığı topraklarda huzur, barış, eşitlik ve kardeşlik gibi değerlerin hâkim olduğu bir dünya özlemi duymaktadır.

7. Şairin, *Memleket İsterim* adlı şiiri yazma amacının ne olabileceğini söyleyiniz.

Memleket İsterim şiirinin yazılma amacı, şairin iç dünyasındaki derin duyguları ve yaşadığı toplum hakkındaki gözlemlerini yansıtmak olabilir. Bu şiirde şair; özlemlerini, hayallerini ve eleştirilerini bir araya getirerek ideal bir dünya, ideal bir vatan ve toplum düşüncesi ortaya koymuştur.

8. Şiirde sözü edilen memleket kavramının sizin için ne anlam ifade ettiğini söyleyiniz.

9. Bu şiiri okuduktan sonra hayatınızda neleri değiştirmek istersiniz? Söyleyiniz.

10. a) Aşağıdaki bestelenmiş şiir örneklerini okuyunuz.

Beni kara diye yermiş
Mevlâ'm yaratmış, hor görme
Ala göze siyah sürme
Çekilir, kara değil mi
Karacaoğlu

Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

...

Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal Beyatlı, *Sessiz Gemi*

Fatih'te yoksul bir gramofon çalıyor
Eski zamanlardan bir cuma çalıyor
Durup köşe başında deliksiz dinlesem
Sana kullanılmamış bir gök getirsem
Haftalar ellerimde ufalanıyor
Ne yapsam ne tutsam nereye gitsem
Ben sana mecburum sen yoksun.

Atilla İlhan, *Ben Sana Mecburum*

b) Şiirlerin bestelenerek müzik parçası hâline gelmesini edebiyat-müzik ilişkisi bakımından yorumlayınız.

Şiirlerin bestelenmesi, edebiyat ve müzik arasındaki derin ve köklü ilişkinin en çarpıcı örneklerinden-
dir. Bu birleşme hem sözcüklerin taşıdığı duyguları, imgeleri ve anlamları, notaların gücüyle bir araya
getirerek eserlere yeni bir boyut kazandırır hem de sanatçılar ve dinleyiciler için zengin deneyimler
sunar.

c) Edebiyatın müzikle ilişkisi, edebiyatın güzel sanatlarla ve diğer disiplinlerle ilişkisi hakkında size neler düşündürüyor? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Edebiyat sadece müzikle değil, diğer sanat dalları ve disiplinlerle de karmaşık ve zengin ilişkiler ku-
rar. Edebiyat, diğer sanat dalları ve disiplinlerle olan ilişkileri sayesinde sürekli olarak zenginleşir ve
dönüşür. Bu etkileşimler, insanlık deneyimini daha iyi anlamamıza ve dünyayı farklı açılardan görme-
mize olanak tanır.

ç) Duygularınızı güzel sanatların hangi dalıyla ifade etmek isterdiniz? Düşüncelerinizi gerekçe-
riyle söyleyiniz.

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

11. a) *Hasta ve Harika Çocuk* adlı hikâyelerden alınan aşağıdaki bölümleri okuyunuz.

HASTA

Maliye Veznesinden Tefvik Efendi, banka önünde vezne arabasından inerken nasıl oldu ise ayak bileğini incitmiş, iki gündür evde yaşayış değişmiş, herkesten sıcak bir sevgi görüyor. Karısı, sanki o eski karısı değil, tanıdıkları eski tanıdıkları değil. Hepsini değişmişler; hepsinde, yalan da olsa tatlı bir sokulganlık, bir yaltaklık var. İki gündür tavuk suyuna çorba pişiyor, ıhlamur kaynatılıyor, ayağını sedef yağı ile ovup üstüne sıcak tülbent koyuyorlar. Havacıya muşambası sarıyorlar. Komşular içinde öyleleri var ki sabahleyin işlerine giderken uğramışlardı. Akşamüstü gene uğruyorlar.

“Bize bir hizmet varsa yapalım” diyorlar. Herkes, her şey tatlı, ılık, yumuşak!...

Tefvik Efendi yatağa uzanmış, bu tatlı yaşayışı sanki yudum yudum içiyor; inleyerek, gözlerini bayıltarak nasıl düştüğünü anlatıyor:

— Innh, kaderde bu da varmış innh... Dedim ya, olacak olduynan oluyor... Yer düz, güzel yaya kaldırım, bizim vezne arabası durdu, ben de indim. Düşmedim, kimse bana dokunmadı, atlar ürmedi, araba kımıldamadı, dedim ya, hiç. Bu ayağımı yere koydum, vay efendim sen misin koyan! Nasıl anlattım, size... Sanki topuğum iki taş arasında ezildi. Innh... Ne ise bizi oradan kaldırdılar, eczaneye. Ayak olmuş bir kütük! Ya acısı innh... Ayakkabıyı çıkaracak oldular, ben dokundurmuyorum ki adamlar çıkarsınlar. Neyse çıkardılar. O aralık açıkgözün biri de ayağımdan çıkan potini almış, savuşmuş. Eczacılar o kadar aradılar, bulamadılar. Tek kunduranın da çalındığını yeni gördüm, innh...

— Canım, senin canın sağ olsun. Kunduranın lakırdısı mı olur?

Memduh Şevket Esendal

HARIKA ÇOCUK

Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapım evleriyle küçük tamir atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefertasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçük pedalya kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecektim ki kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmele domates yiyordu. Kirli, kıvr kıvr sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...

“Matbaacı ağbiyi mi aradınız?”

“Evet.”

“Az evvel kâğıt kestirmeye gitti. Gelecek.”

Yanındaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:

“Buyurun, oturun!”

Öyle tatlı bakıyordu ki. Oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığımı söyledim.

“Yoksa ellerim kirli diye mi?”

“Yok canım.”

“Bizim işte temiz de kalınmıyor ki...”

Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak sordum:

“Ne iş görüyorsun?”

“Torna, tesviye...”

Orhan Kemal

b) Okuduğunuz metinlerde insan psikolojisini ve toplumsal özellikleri yansıtan ifadeleri söyleyiniz.

“Hepsi değişmişler; hepsinde, yalan da olsa tatlı bir sokulganlık, bir yaltaklık var.” cümlesi insan psikolojisini yansıtmaktadır. “Yoksa ellerim kirli diye mi?”, “Yok canım.”, “Bizim işte temiz de kalınmıyor ki...” cümleleri hem toplumsal özellikleri hem de insan psikolojisini yansıtmaktadır.

c) Bu metinlerden hareketle edebiyatın, bilim dallarıyla ilişkisi hakkında çıkarımlar yapınız.

Bu metinlere bakıldığında edebiyatın psikoloji, sosyoloji, tıp gibi bilim dallarıyla ilişkili olduğu görülmektedir.

12. a) Aşağıda verilen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Bursa'da Zaman* adlı şiirinden alınan dizeleri ve *Bursa* adlı metni okuyarak soruları cevaplayınız.

I. METİN

Bursa'da, bir eski cami avlusu
Küçük şadırvanda şakırdayan su,
Orhan zamanından kalma bir duvar,
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar,
Eliyor dört yana sakın bir günü.
Bir rü'yadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden
Sanki bir hâtıra serinliğinden:
Ovanın yeşili, göğün mavisi
Ve mimarîlerin en ilâhisi.

II. METİN

BURSA

...

Bursa, Orhan Gazi tarafından Osmanlı Beyliği'nin merkezi yapıldı. Fetihten sonra inşaa faaliyetleriyle yeni bir çehre kazanmaya başlayan şehre her taraftan ahali nakli yapıldı ve gelişmesi desteklendi. Orhan Gazi kale içindeki manastırı camiye çevirtti, bunun yanında Bey Sarayı adı verilen bir de saray yaptırdı. (...) Osmanlı Devleti'nin en büyük şehirlerinden biri olan Bursa tahrir defterlerine göre XVI. yüzyıl başlarında 152 civarında mahalleye sahipti. (...) 1548'de şehre gelen Fransız seyyahı Belon, buranın çok güzel ve müsait bir mevkide bulunduğunu, Lyon'dan daha geniş bir sahaya yayıldığını, İstanbul kadar servet ve nüfusa sahip olduğunu belirterek ipek sanayii sayesinde büyük şöhret kazandığını, her yıl 1000'den fazla deve ile Anadolu ve Suriye'den getirtilen ipeklerin burada işlenip boyandığını ve sonra da başka memleketlere gönderildiğini yazıyor. Şehrin durumunu en canlı şekilde Evliya Çelebi tasvir eder. Ona göre iç kalede 2000 hâne, yedi mahalle, yedi mescid, yirmi dükkân, bir hamam, bir çarşı bulunmakta, ayrıca burada Sultan Orhan Camii ve Türbesi de yer almaktadır.

Halil İnalcık

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

- b) Bu metinlerden hangisi bilgi vermeyi, hangisi hissettirmeyi ve sezdirmeyi amaçlamaktadır? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle yazınız.

Birinci metin, bilgi vermektan ziyade, okuyucunun duygu ve düşünce dünyasına seslenmeyi, ikinci metin ise Bursa hakkında tarihsel ve coğrafi bilgiler vererek okuyucuyu aydınlatmayı amaçlar. Birinci metin Bursa'nın tarihi ve doğal güzelliğini, şairane bir dille ve kişisel bir bakış açısıyla betimleyerek okuyucuda estetik bir zevk uyandırmayı hedefler. İkinci metin ise nesnel bir dille ve tarihsel kaynaklara dayanarak, Bursa'nın geçmişi ve önemi hakkında bilgi verir.

- c) Bu metinlerin hangisinde dış dünyadaki gerçeklik kurgulanarak verilmiştir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle söyleyiniz.

Birinci metin, dış dünyadaki gerçekliği olduğu gibi yansıtmaktan ziyade, dış gerçekliği şairin gözünden subjektif bir şekilde sunmaktadır. Bu metin, okuyucunun daha çok duygularına seslenmektedir. Birinci metinde şair öznel yaklaşımıyla dış gerçekliği kurgulayarak yansıtır. Birinci metin, sanatın ve edebiyatın özgürlük alanında, kişisel deneyim ve duyguları ön plana çıkaran bir yaklaşımla dış dünyayı yeniden yorumlar.

13. a) Aşağıdaki şiiri okuyunuz.

KAR ALTINDA HÜZÜN DENEMESİ

Dünyanın en uzun hüznü yağıyor,
Yorgun ve yenilmiş insanlığımızın üstüne.
Kar yağıyor ve sen gidiyorsun,
Ağlar gibi yürüyerek gidiyorsun,
Belki bulmağa gidiyorsun kaybettiğimiz
O insan ve tabiat çağını.

Dön bana ve dinle
Kuşlar uçuşuyor içimde.

Loş bir keman solosu gibi
Kuşların uçuştüğünü içimde
Dön bana ve dinle.

Karanlık denizlerin dibinde,
Birtakım incilerin olduğunu
Birtakım incilere ve hatıralara
Neden bağlı olduğumuzu unutma.

Duy beni ve dinle
Denizler boğuşuyor içimde.

Unutma diyorum ama sen anla
Anlat bizim de yaşamak istediğimizi onlara.

Erdem Bayazıt

b) Şiirde geçen edebî dile ve günlük dile ait ifadeleri belirleyip örnekteki gibi yazınız.

Edebî Dile Ait İfadeler	Günlük Dile Ait İfadeler
Dünyanın en uzun hüznü yaşıyor,	Kar yaşıyor ve sen gidiyorsun
Yorgun ve yenilmiş insanlığımızın üstüne.	Dön bana ve dinle
Loş bir keman solosu gibi / Kuşların uçuştüğünü içimde	Unutma diyorum ama sen anla
Karanlık denizlerin dibinde, / Birtakım incilerin olduğunu	Anlat bizim de yaşamak istediğimizi onlara
Denizler boğuşuyor içimde	

c) Bu şiirde şairin, bazı kelime ve kelime gruplarını gündelik dildeki kullanımlarının dışında edebî bir dilde kullanılmasının sebeplerini yazınız.

Verilen şiirde şair, gündelik dilin ötesine geçerek kelime ve kelime gruplarını daha derin anlamlara taşıyan bir edebî dil kullanmıştır. Bu durumun başlıca sebepleri şunlardır:

Şair, kelimelerle okuyucunun zihninde canlı görüntüler oluşturmak, şiirdeki duygusal yoğunluğu artırmak, anlamı derinleştirmek ve okuru etkilemek amacıyla edebî bir dil kullanır.

14. a) Aşağıdaki dizeleri okuyunuz.

- ① Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!
Yedi renk, yedi sestem sayısız belirişler...
- ② Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,
Adada rüzgâr, uçan eteklerden sorumlu.
- ③ Her şafak Hisarlarda oklar çıkar yayından
Hâlâ çığlıklar gelir Topkapı Sarayı'ndan.
Ana gibi yâr olmaz, İstanbul gibi diyar;
- ④ Güleni şöyle dursun, ağlayanı bahtiyar...
Gecesi sümbül kokan
Türkçesi bülbül kokan,
İstanbul,
İstanbul...

Necip Fazıl Kısakürek, *Canım İstanbul*

b) Aşağıda, bu şiirde numaralanmış dizelerdeki söz sanatlarının açıklamaları verilmiştir.

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Bu açıklamalardan hareketle bu söz sanatlarının şiirin anlatımına katkısı konusundaki düşüncelerinizi ilgili boşluklara yazınız.

1 Numaralı Dizedeki Söz Sanatının Açıklaması: Soyut bir kavram olan zaman, burada bir işleme eylemiyle somutlaştırılıp kişileştirilmiştir. Zamanın, yedi tepe üzerine kurulu bir şehirde olduğu gibi sürekli bir dokuma işlemi yaparak geçmişi, bugünü ve geleceği birbirine bağladığı sezdirilmiştir. Dolayısıyla **teşhis** (kişileştirme) sanatı yapılmıştır.

Şiirin Anlatımına Katkısı: Şair, teşhis sanatıyla insan dışındaki varlıklara insana ait özellikler yükleyerek onlara hareket ve duygu kazandırır. Bu sayede şiir daha canlı, daha etkileyici ve çağrışıma daha yüksek hâle gelir.

2 Numaralı Dizedeki Söz Sanatının Açıklaması: Bu dizede İstanbul'un "Eyüp, Kadıköy, Moda" adlı semtleri "öksüz, süslü, kurumlu" nitelikleriyle anılmaktadır. Bu nitelikler aslında o semtlerde yaşayan insanlara atfedilen özellikler olarak sayılabilir. Bu durumda şair semtlerin isimlerini anarak o semtlerde yaşayan insanları kastetmiş, dış- iç özelliklerine dayanarak **mecazımürsel** (ad aktarımı) yapmıştır.

Şiirin Anlatımına Katkısı: Mecazı mürsel sanatıyla şair, sözcükleri temel anlamıyla kullanmamış, anlamı çağrışımla zenginleştirmiş ve okuyucunun hayal gücünü harekete geçirerek şiire derinlik katmıştır.

3 Numaralı Dizedeki Söz Sanatının Açıklaması: Bu dizelerde şair geçmişteki savaşları, İstanbul'daki Hisarlardan (Anadolu ve Rumeli) okların atılması (sonraki mısrayla birlikte düşünüldüğünde Topkapı Sarayı'ndan çılgınlıkların yükselmesi) imgeleriyle birlikte tarihî olaylara gönderme yaparak **telmih** sanatı yapmıştır. Ayrıca bu olayın (güneş doğmadan önce gökteki kızılığa da işaret edip) her şafak vaktinde gerçekleştiğini ifade ederek olağanüstü bir durumu yansıtmış **mübalağa** (abartma) yapmıştır.

Şiirin Anlatımına Katkısı: Şair, tarihi olaylara vurgu yaparak okuyucuda tarihsel bir derinlik oluşturmaya çalışmıştır. Gerçekleri olduğundan büyük göstererek şiirinin etkileyiciliğini artırmıştır.

4 Numaralı Dizedeki Söz Sanatının Açıklaması: Bu dizede gülme ve ağlama fiilleri yani birbirine zıt durumlar bir arada kullanılarak **tezat** (karşıtlık) sanatından yararlanılmıştır. Ayrıca gülen insanın zaten bahtiyar sayıldığı gibi İstanbul'daki ağlayan insanın dahi bahtiyar olarak gösterilmesi yine mübalağalı bir anlatımdır.

Şiirin Anlatımına Katkısı: Şair karşıtlıklardan yararlanarak hayal dünyasındaki gerçekliklere okuyucunun hayal dünyasında yeni bir boyut kazandırmıştır.

15. a) Aşağıdaki dizeleri okuyunuz.

Mavi gözlü bir gazete
Kapalı Çarşı içinde bulutların en senin olanı
Sen bana Kapalı Çarşı
Şüphesiz o kadar satılan ve alınanlar var ki
Şüphesiz bir harita kırığı
Bir yapma deniz parçasıyla kapalı Kapalı Çarşı
Sezai Karakoç, *Kapalı Çarşı*

Üzümler yıldız gibi
Su güldü bize
Toprak güldü
Bu yıl gökler yavuzdu
Güzel gürledi
Tarlalar beni bekler
Varalım bağ evine
Süreyya Berfe, *Bağa Gidenin Türküsü*

b) Dizelerin sizde uyandırdığı çağrışımları yazınız.

Kapalı Çarşı

.....

.....

.....

.....

Bağa Gidenin Türküsü

.....

.....

.....

.....

c) Bu dizelerin sizde ve arkadaşlarınızda uyandırdığı çağrışımların benzer ve farklı yönlerini birbirinizle paylaşarak yazınız.

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

16. a) Aşağıdaki şiiri okuyunuz.

SEN NERDESİN?

Caddeden sokaklara doğru sesler elendi,
Pencereler kapandı, kapılar sürmelendi.
Bir kömür dumanıyla tütsülendi akşamlar,
Gurbete düşmüşlerin başına çöktü damlar...
Son yolcunun gömüldü yolda son adımları,
Bekçi sert bir vuruşla kırdı kaldırımları.
Mezarda ölü gibi yalnız kaldım odamda:
Yanan alnım duvarda, sönen gözlerim camda,
Yuvamı çiçekledim, sen bir meleksin diye,
Yollarını bekledim görüneceksin diye.
Senin için kandiller tutuştu kendisinden,
Resmine sürme çektim kandillerin isinden.
Saksıda incilendi yapraklar senin için,
Söylendi gelmez diye uzaklar senin için...
Saatler saatleri vurdu çelik sesiyle,
Saatler son gecenin geçti cenazesıyla,
Nihayet ben ağlarken toprağın yüzü güldü,
Sokaklardan caddeye doğru sesler döküldü...

Faruk Nafiz Çamlıbel

b) *Sen Nerdesin?* adlı şiirde dış dünyadaki gerçekliği açıkça dile getiren dizeleri ve bu dizelerdeki gerçeğe uygun iletiyi örnekteki gibi yazınız.

Şiirdeki Dize	Dizedeki Gerçeğe Uygun İleti
Caddeden sokaklara doğru sesler elendi	Cadde ve sokaklarda seslerin duyulması
Pencereler kapandı, kapılar sürmelendi.	Pencerelerin ve kapıların kapatılıp kilitlenmesi
Bir kömür dumanıyla tütsülendi akşamlar,	Akşam vakti gökyüzünün grileşmesi
Gurbete düşmüşlerin başına çöktü damlar...	Gurbetteki kişilerin yalnızlık hissetmesi

- c) *Sen Neredesin?* adlı şiirde imgeler yoluyla yoruma açık ifadeler kullanılan dizeleri ve bu dizelerdeki iletinin açıklamasını örnekteki gibi yazınız.

Şiirdeki Dize	Dizedeki İletinin Açıklaması
Caddeden sokaklara doğru sesler elendi	Cadde ve sokaklarda seslerin zamanla azalarak yayılması
Pencereler kapandı, kapılar sürmelendi.	İnsanların evlerine çekilmesi
Bir kömür dumanıyla tütsülendi akşamlar,	Akşam vaktinin olumsuz çağrışımları
Gurbete düşmüşlerin başına çöktü damlar...	Gurbetteki insanların hissettiği olumsuzluk ve yalnızlık

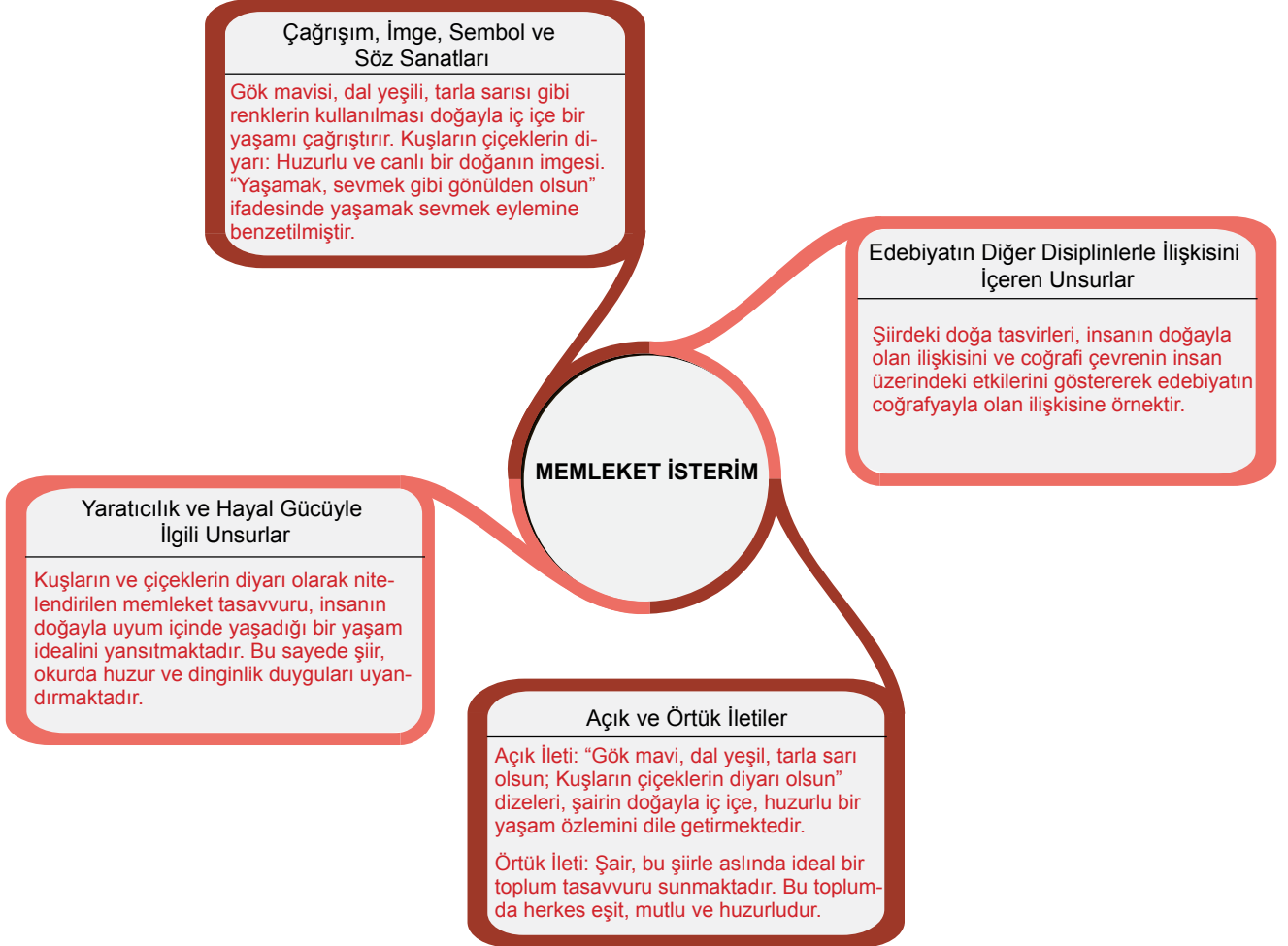
17. a)

Sınıfta öğretmeninizin rehberliğinde beş gruba ayrılıyorsunuz. Grubunuz için grup sözcüsü belirleyiniz. Yandaki karekodu okutarak Ahmet Hamdi Tanpınar'ın **Selam Olsun**, Kemalettin Kamu'nun **Kimsesizlik**, Zeki Ömer Defne'nin **Ziller Çalacak**, Arif Nihat Asya'nın **Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor**, Ömer Bedrettin Uşaklı'nın **Deniz Hasreti**, Melih Cevdet Anday'ın **Rahatı Kaçan Ağaç**, Halil Soyuer'in **Görürsen**, Turgut Uyar'ın **Türkiyem** adlı şiirlerini grup arkadaşlarınızla okuyunuz. Şiirlerden birini okuma bölümü süresince öğrendiklerinizi uygulamak üzere seçiniz. Seçtiğiniz şiiri grup olarak okuyacak şekilde hazırlık yapınız. Grubunuza ait şiiri vurgu ve tonlamaya dikkat ederek söz korosu şeklinde okuyunuz.

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

- b) Grupça seçtiğiniz şiirdeki yaratıcılık, hayal gücü, imge, sembol, çağrışım, açık ve örtük ileti, söz sanatları ve edebiyatın diğer disiplinlerle ilişkisini içeren unsurları belirleyiniz. Belirlediğiniz bu unsurlardan hareketle aşağıdaki tabloyu grup arkadaşlarınızla doldurunuz.

- c) Doldurduğunuz bu tabloyu grup sözcünüz aracılığıyla sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

- ç) Seçtiğiniz şiirde meydana gelen ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması, ünlü daralması, ünlü düşmesi, ulama gibi ses olaylarını belirleyiniz ve bu ses olaylarının şiirin söyleyişine nasıl bir katkı sağladığını gerekçeleriyle yazınız.

18. Seçtiğiniz şiirin temasını grup arkadaşlarınızla resim, müzik vb. sanat dallarından biriyle yeniden ifade ediniz. Ürününüzü sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
19. Siz de yaşamınızda sizi etkileyen şiirlerden birinde yaratıcılık, hayal gücü, imge, sembol, çağrışım, açık ve örtük ileti, söz sanatları ve edebiyatın diğer disiplinlerle ilişkisini içeren unsurları örneklen-dirmeye çalışınız.
20. Okuma bölümü süresince öğrendiklerinizden hareketle aşağıdaki çıkış kartını doldurunuz.

Üç Yaz

Şiirle ilgili okuma bölümü sürecinden hareketle şiir türü hakkında öğrendiğiniz veya önemli bulduğunuz üç bilgiyi yazınız.

1

2

3

İki Sor

Şiirle ilgili okuma bölümü sürecinden hareketle şiir türü hakkında merak ettiğiniz veya daha fazla bilgilenmek istediğiniz konuyla ilgili iki soru yazınız.

1

2

Bir Paylaş

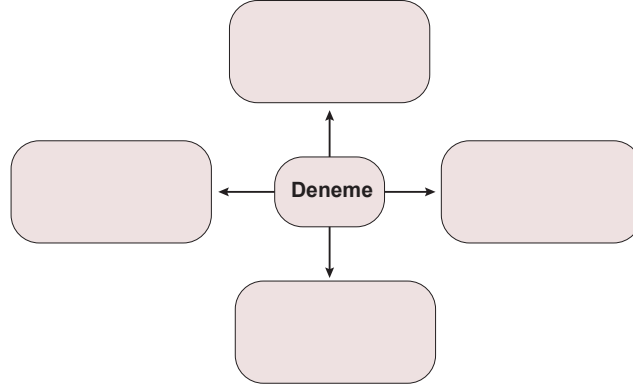
Şiirle ilgili okuma bölümü sürecinden hareketle şiir türü hakkında bir görüşünüzü yazınız.

1

DENEME

Okuma Öncesi

1. a) Deneme metin türü ile ilgili aklınıza gelenleri aşağıdaki kutucuklara yazarak bir zihin haritası oluşturunuz.

- b) Deneme türünde bir yazı yazmak isterseniz hangi konuları tercih ederdiniz? Söyleyiniz.

2. a) Aşağıdaki metinleri okuyunuz.

AKINCILAR

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan.
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün yine dolu dizgin atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla...

Cennette bu gün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hatıra gitmez gözümüzde!

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı, o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Yahya Kemal Beyatlı

DOĞRULUK KAYGISI

Düşünce çatışmaları beni ne kırar ne yıldıır, sadece dürtükler, kafamı çalıştırır. Eleştirilmekten kaçırız: Oysa ki bunu kendiliğimizden istememiz, "Gelin, bizi eleştirin." dememiz gerekir: Hele eleştirme bir ders gibi değil de karşılıklı konuşma gibi olursa. Biri çıkıp bizim düşüncemizin tersini söyledi mi onun doğru söyleyip söylemediğine değil doğru yanlış, kendi düşüncemizi savunmaya bakarız. Bizi düzeltmek isteyenlere kollarımızı açacak yerde yumruklarımızı sıkıyoruz. Ama ben dostlarımın bana sert davranmasını istiyorum (...) Ben, dostlar arasında açık, yiğitçe konuşulmasını isterim: Dostların düşünceleri neyse sözleri de o olmalı. Kulaklarımızı öyle sert, öyle kaba bir kulak yapmalıyız ki salon konuşmalarının yumuşak seslerini duymaz olsunlar. Ben, bir araya gelen insanların sertçe konuşmalarını isterim.

Montaigne

b) *Akıncılar* ve *Doğruluk Kaygısı* adlı metinleri aynı vurgu ve tonlamayla mı okudunuz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

3. Okuyacağınız *Normal İnsan* adlı denemenin başlığından hareketle denemenin içeriği hakkındaki tahminlerinizi yazınız.

Okuma Sırası

Aşağıdaki metni düzyazıya özgü vurgu ve tonlamaya dikkat ederek sesli okuyunuz.

NORMAL İNSAN

Şu muhakkak ki normal insan umumiyetle memnun olan, her şey istediği gibi gitmese bile neşesini kaybetmeyen insandır. O, hayatta karşılaştığı bütün hâllere fazla zahmet çekmeden kendini uydurur. Mesela benim bu türlü normal insanlardan bir tanıdığım vardır. Bugün çok şükür hâli vakti yerinde olduğu hâlde arada bir gider, orta hâlli, hatta fakir insanların gittikleri kahvelerde oturur. Onların yemek yedikleri yerde aralarına sıkışarak yemek yer. Hiç de mecbur olmadığı hâlde bunu niçin yaptığı kendine sorulduğu zaman da:

— İçinde yaşadığımız muhitin bütün şartlarını bilmek ve icabında onlara, zahmet çekmeden, saadetimizin kaybolduğu zehabına kapılmaksızın uyuvermek lazımdır. Yoksa en ufak bir sarsıntı bizi bedbaht ediverir, der.

İşte normal insan budur. O; kafasının içinde kurduğu dünyada değil etiyle, kemiğiyle içinde yaşadığı dünyada dolaşmasını bilir. Cenabıhak kendisine maddi refahı nasip ettiği zaman şükrederek ondan faydalanır; maddi imkânlarından mahrum kaldığı zaman da neşesini kaybedip perişan olacağı yerde filozof olur, bunu da dünyanın tabii hâllerinden sayarak başına gelenleri cesaretle karşılar. Çünkü bu dünya sadece meltemler dünyası değildir; fırtına ve kasırgalar da burada kopar. Eğer masmavi, letafet içinde yüzen gökyüzü birdenbire kapkara bulutlarla örtülürse kara kara düşünmeye lüzum yoktur. Onu da aynı neşeyle karşılamalı ki normal bir hadise karşısında biz de normal olduğumuzu belli edelim.

Normal insanın pek mühim bir tarafı da hoş görür olmasıdır. Başkalarının işlediği kusurları hoş görmesini bilen insan normaldir. Mesela her şeyi bildiğini iddia eden bir adamı gözünüzün önüne getiriniz. İnsanın her şeyi bilmesi mümkün olmadığına göre böyle bir iddiada bulunan insan derhâl normal olmaktan çıkmış demektir.

Normal insan kendisinden çok, etrafındakilerle meşgul olur. Kendisiyle beraber etrafındakileri anlamaya çalışır ve bilhassa zamanına uymaya gayret eder. Eğer yaşlı bir insansa ve gençliğin bütün hareketlerini çılgınlık sayıyorsa o kişinin normalden uzaklaşmaya başladığına hükmedebilirsiniz. Kendi gençlik senelerini göklere çıkarıp yaşadığı devri batırmaya kalkan adam hayatın normal akışına ayak uyduramamış ve dolaşısıyla anormal olmaya başlamış demektir. Çünkü her nesilde insanlığın kazandığı zaferler zincirine yeni halkalar ekleyen insanlar vardır. Normal insan bunları görmeye çalışır.

Şevket Rado, *Eşref Saat*

9 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Okuma Sonrası

1. **Normal İnsan** adlı denemede geçen “umumiyetle, mecbur, muhit” kelimelerinin metinde hangi anlamda kullanıldıklarını aşağıdaki ilgili boşluklara yazınız.

umumiyetle: **genellikle**

mecbur: **bir şeyi yapmak zorunda olan**

muhit: **çevre**

(Aynı anlama gelebilecek başka ifadeler de yazılabilir.)

2. Okuduğunuz denemenin konusunu yazınız. Daha önceki tahminlerinizin denemenin içeriğiyle örtüşen yönlerini söyleyiniz.

Denemenin Konusu: “Normal insan” kavramının yazarın gözünden değerlendirilmesi ve bu kavrama uyan bir insanın sahip olması gereken özelliklerin sıralanmasıdır. Öğrencinin okuma öncesi tahminleriyle okuduğu denemenin içeriğinin örtüşen yönlerini ifade etmesi beklenmektedir.

3. Yazara göre “normal insan” nasıl yaşar?

Yazara göre normal insan, “girdiği ortama adapte olabilme yeteneği yüksek, empati kurabilen, dengeli, gerçekçi, içinde bulunduğu durumu kabullenici, toplumsal” kişilik özelliklerini sergileyerek yaşar.

4. Metnin ana düşüncesini destekleyen yardımcı düşüncelerden birini yazınız.

Normal bir insanın hayatın iniş çıkışlarına uyum sağlayabilen, hoşgörülü, çevresine duyarlı ve gerçekçi bir yaklaşım sergileyen biri olduğu, metnin ana düşüncesidir. Öğrencinin bu düşüncüyü destekleyen örneğin “Normal insan, kendisinden çok başkalarıyla ilgilenip onları anlamaya çalışan bir kişidir.” gibi yardımcı düşüncelerden birini yazması beklenmektedir.

5. Yazar, açıkladığı temel düşüncüyü günlük hayatla ilişkilendirerek bir arkadaşının yaşadıklarından bazı kesitleri metinde anlatmıştır.

Bu, düşüncenin okura iletilmesini nasıl etkilemiştir?

Yazarın bu metinde açıkladığı düşüncüyü günlük hayatla ilişkilendirmesi, bir arkadaşının yaşadıklarından bazı kesitleri anlatması, ana düşüncüyü okura iletirken daha inandırıcı kılar. Okuyucuyu metne dahil ederek düşüncenin daha etkileyici bir şekilde somutlaşmasını sağlar.

6. **Normal İnsan** adlı metinde yazarın hedef kitlesi sizce kimlerdir? Deneme yazarı, eserini ortaya koyarken hedef kitleyi dikkate almalı mıdır? Görüşlerinizi ifade ediniz.

“Normal İnsan adlı metinde yazarın hedef kitlesi, toplumun genelidir. Deneme yazarı, eserini ortaya koyarken kimlerin okuyabileceğini dikkate alarak eserini kaleme almalıdır. Toplumun geniş kesimlerine mi; belli kültürel düzeye gelmiş, sanat vb. konularda birikimi olanlara mı vb. hitap edileceğine yazarın önceden karar vermesi gerekir.”

Öğrencinin buna benzer biçimde görüşlerini ifade etmesi beklenmektedir.

7. Size göre “normal insan” nasıl olmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

8. **Normal İnsan** adlı metinde yazarın öznel davranması metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

Yazarın düşüncelerini serbestçe yazdığı bu tür, denemedir. Deneme türünün doğasında kişisel görüşlerin serbest ve kendine özgü bir üslupla anlatılması söz konusudur. Buna göre yazar kelimelerin mecaz ve terim anlamlarına fazla yer vermeden gündelik konuşma diliyle düşüncelerini aktarmıştır.

9. Aşağıdaki kutucuklarda yer alan düşüncüyü geliştirme yollarına okuduğunuz metinden uygun cümleler yazınız.

Tanımlama	Örneklendirme
Normal insan umumiyetle memnun olan, her şey istediği gibi gitmese bile neşesini kaybetmeyen insandır.	Mesela benim bu türlü normal insanlardan bir tanıdığım vardır. Mesela her şeyi bildiğini iddia eden bir adamı gözünüzün önüne getiriniz.

10. Okuma bölümü süresince öğrendiklerinizden hareketle aşağıdaki çıkış kartını doldurunuz.

Üç Yaz

Deneme türü ile ilgili okuma bölümü sürecinden hareketle deneme türü hakkında öğrendiğiniz veya önemli bulduğunuz üç bilgiyi yazınız.

1

2

3

İki Sor

Deneme türü ile ilgili okuma bölümü sürecinden hareketle deneme türü hakkında merak ettiğiniz veya daha fazla bilgi almak istediğiniz konuyla ilgili iki soru yazınız.

1

2

Bir Paylaş

Deneme türü ile ilgili okuma bölümü sürecinden hareketle deneme türü hakkındaki bir görüşünüzü yazınız.

1